

Jak vypadá proměna univerzitních knihoven? Kromě zdrojů informací se stávají místem pro týmovou spolupráci a společné učení

15.7.2024 - Antonín Janák | Vysoká škola ekonomická v Praze

Tradiční role knihoven jako zdroje informací je neochvějná. Ovšem s měnícími se požadavky uživatelů knihoven se proměňuje nejen podoba těchto míst, nabízené služby, ale přibývají i další účely knihoven. Touto změnou prošly jak veřejné knihovny, tak i knihovny univerzitní. Velký vliv na to má covidová pandemie i trend digitalizace informačních zdrojů. Knihovny se tak dnes stávají místem setkávání a prostorem pro společnou týmovou práci. Právě tyto proměny byly předmětem výročního setkání EBSLG (The European Business School Librarians' Group), uskupení knihoven významných evropských business škol. Jaké jsou ze setkání výstupy a jaké zkušenosti sdíleli s ostatními vybraní představitelé univerzitních knihoven?

Výroční setkání EBSLG proběhlo tento rok na Vysoké škole ekonomické pod taktovkou Centra informačních a knihovnických služeb VŠE. V rámci tématu "Evoluce univerzitní knihovny jako komunitního prostoru" probírali účastníci především proměny prostor vysokoškolských knihoven směrem k větší rozmanitosti a širší podpoře studentů a dalších návštěvníků knihoven. A kdo tyto změny určuje? Především návštěvníci a uživatelé knihovny.

Knihovny dnes nabízí nejen knížky, ale také klidný pracovní prostor a možnost potkávat se s přáteli

„Jsem rád, že ředitelé knihoven významných business škol z celé Evropy diskutovali proměny prostor knihoven právě u nás na VŠE, kde jsme v únoru otevřeli nový coworkingový prostor,“ říká k tomu ředitel CIKS a hlavní organizátor konference Václav Šubrt. „V oblasti podpory studia jsou knihovny naprosto zásadní, a to nejen poskytováním informačních zdrojů, ale také vytvářením příjemného prostředí. Domnívám se, že právě podle zázemí a vstřícnosti ke studentům je dobře vidět, že škole na studentech záleží.“

“Jsem přesvědčena, že účel univerzitní knihovny zůstává stejný jako vždy; podporovat výuku, učení a výzkum zaměstnanců, studentů a širších komunit, kterým slouží. Knihovny se však neustále přizpůsobují, aby splňovaly požadavky a očekávání svých zákazníků. Univerzitní knihovny poskytují nové prostory pro spolupráci, nové zdroje a služby a hlavně zajišťují, aby akademici a studenti měli potřebnou pomoc, instrukce a vedení, jak se vypořádat se současnými výzvami, jako je například generativní AI, falešné zprávy a jak používat informace eticky a zodpovědně,” komentuje například Lorna McNally, ředitelka knihovny na Strathclydské univerzitě v Glasgow a současná prezidentka EBSLG.

Podobně to vidí další účastník konference EBSLG, Nikolaus Berger, který je ředitelem knihovny na Ekonomické a obchodní univerzitě ve Vídni. Zdejší univerzitní knihovna, šestipatrová ikonická budova, kterou navrhla Zaha Hadid, byla postavena zcela nově a otevřena roku 2013. Již v návrzích pracovala s obměnami účelu na prostor a využití knihoven.

“Univerzitní knihovna na Ekonomické a obchodní univerzitě ve Vídni byla navržena jako Knihovna a studijní centrum. Většinu prostoru tvoří různé druhy studijních prostor. Jsou zde tiché zóny, prostory s flexibilním nábytkem, projektové místnosti, kavárna a komunikační zóny. Většina našich návštěvníků přichází do studijního centra za účelem studia. 30 % našich návštěvníků jsou však také

externí studenti, protože u nás nacházejí vynikající studijní prostředí,” shrnuje Berger.

Většinu zdrojů nabízí univerzitní knihovny online, na místě jde o prostor pro učení a diskuzi

Výrazným trendem v oboru knihovnictví je postupný nárůst elektronických informačních zdrojů na úkor tištěných knih a časopisů. Přesto jsou knihy stále žádané, i když se knihovny postupně ve studijních prostorech knih spíše zbavují. A tyto prostory pak mohou být dále využity například pro týmové studovny nebo kavárnu.

Poměrně radikální postoj k tištěným materiálům zaujímá WU ve Vídni: *“Většinu našich služeb nabízíme dnes již online. Vyvíjíme například e-learningové moduly pro informační gramotnost. Tyto moduly jsou hojně využívány. Studenti si také mohou domluvit schůzky s našimi specialisty nebo jim klást otázky přímo prostřednictvím online helpdeskového systému. V souvislosti s digitalizací uzavřeme toto léto také naši sbírku tištěných učebnic. V budoucnu budou k dispozici jen digitální materiály. Pouze pro studenty práva budeme nabízet několik tištěných knih, protože ty nejsou dostupné online,”* komentuje vývoj Nikolaus Berger.

E-zdroje vnímají pozitivně i v Strathclydské univerzitě. Zaměřují se však také na práci s prostorem pro učení a na individuální konzultace studentům i akademickým pracovníkům: *“Přístup k elektronickým knihám a zdrojům znamená, že studenti mohou využívat knihovnu odkudkoli a kdykoli chtějí. V posledních letech má tak naše knihovna menší počet tištěných časopisů a materiálů a tento uvolněný prostor v knihovně jsme rovněž využili k poskytování různorodých pracovních prostorů pro skupiny studentů; malé diskusní místnosti i velké pracovní prostory. A to vše je propojeno digitálně, což usnadňuje studentům sdílet nápady a pracovat společně na výzkumu,”* zdůrazňuje Lorna McNally.

Knihovna Vysoké školy ekonomické také v posledních letech významně rozšířila portfolio e-zdrojů včetně e-knih a e-učebnic významných světových nakladatelů. V českém prostředí však pořád platí, že zdaleka ne všechno je dostupné elektronicky. *„Český knižní trh s učebnicemi je velmi roztržštěný. Věřím, že se v následujících letech společnými silami podaří najít způsob, jak i české učebnice zpřístupnit v elektronické podobě. Na straně univerzit je k tomu většinou vůle,”* doplňuje k tomu Václav Šubrt z pozice předsedy výkonného výboru Asociace knihoven vysokých škol ČR.

Studenti hledají nejen místo, kde se učit, ale také možnost probrat své dotazy

Knihovna nejen podporuje proces učení, ale často je vnímána jako „bezpečné místo“, kde mohou studenti i akademičtí pracovníci požádat o pomoc s výzkumem, seminární prací i jiným odborným tématem. *“V naší knihovně tvrdě pracujeme na tom, abychom se zapojili do komunikace se studenty a zajistili jsme tak, že jim poskytujeme zdroje, prostory a služby, které skutečně potřebují. Spolupracujeme například se studentskou unií a studenti mají zastoupení i v knihovních výborech. Studenti tak vědí, že to, co pro ně děláme, je přímo v reakci na jejich měnící se požadavky. Jednoduché věci, jako je prodloužení otevírací doby, změna výpůjčních lhůt atd., lze snadno implementovat a studenti vědí, že jsou vyslyšeni. Vytvořili jsme v knihovně také rodinnou studijní místnost na podporu studentů s malými dětmi, stejně jako útulnou odpočinkovou zónu nazvanou „The Nook“ s gauči a polštáři, měkkým osvětlením a hrami. Studenti to milují,”* ukazuje cestu Lorna McNally z univerzity v Glasgow.

Knihovny objevují sílu coworkingových prostor, tento přístup zvolila i VŠE

Řešení, jak nabídnout studentům prostor pro učení, ale i týmovou práci na studijních projektech, našla i Vysoká škola ekonomická, a to v podobě coworkingu Idea Fair. Ten byl otevřen na začátku letního semestru 2024 a je tak prvním univerzitním coworkingovým centrem v České republice. A

proč právě coworking?

“Forma coworkingu spojeného s knihovnou je moderní způsob, jak do studia zapojit kolektivní energii, jak podněcovat a stimulovat spolupráci, vytvářet atmosféru, kde bude vzdělávání studenty bavit. Důležitá je proto variabilita nábytkového řešení a flexibilita coworkingového prostoru. Rozdílnost charakteru návštěvníků by měla být reflektována v různé typologii sezení a nastavitelné atmosféře. Od měkké pracovní židle s područkami pro workshopy, přes sedací schody až po rychlý pokec na barovém sezení kolem ostrůvku. Každý si najde to své oblíbené místo,” komentuje zvolenou podobu coworkingu na VŠE architekt Jakub Heidler ze Studia Reaktor, které stojí za vizuálním konceptem coworkingového prostoru.

„Spolupráce s architektem Jakubem Heidlerem byla perfektní. Kromě konkrétních prostorových řešení jsme se zaměřili právě na vnímání celého prostoru coworkingu jako vstřícného a příjemného místa, které může být katalyzátorem vzniku akademické komunity. Spolupráci a pocit sounáležitosti považují za jednu z nejdůležitějších věcí, do kterých může vysoká škola investovat,” shrnuje základní ideje coworkingového prostoru VŠE Václav Šubrt.

Potřebnost proměny vysokoškolských knihoven směrem k větší spolupráci potvrzují i účastníci konference EBSLG, tedy zástupci nejvýznamnějších business škol v Evropě. Vysoká návštěvnost coworkingu VŠE od prvního dne a kladné ohlasy od studentů i zaměstnanců VŠE ukazují, že Vysoká škola ekonomická jde tímto směrem.

<https://www.vse.cz/aktuality/jak-vypada-promena-univerzitnich-knihoven-krome-zdroju-informaci-se-s-tavaji-mistem-pro-tymovou-spolupraci-a-spolecne-uceni>